

NAGODBA

Nagodba državnog tužilaštva i najpopularnije srpske folk pevačice **Svetlane Cece Ražnatović**, na osnovu koga je ona priznala krivicu i pristala da plati 1,5 miliona Vera, kao i da provede osam mesecu u kućnom zatvoru, otvorila je veliku polemiku u javnosti Srbije. Prethodno je Više tužilaštvo podiglo optužnicu protiv Svetlane Cece Ražnatović, koja u Srbiji i na Balkanu uživa status mega zvezde, zbog **“zloupotrebe službenog položaja i nezakonitog posedovanja oružja”**. Prema optužnici, ona se tereti za **“nezakonite prodaje fudbalera jednog fudbalskog kluba čija je vlasnica, kao i da je u tim transferima stekla 4,1 miliona nemačkih maraka i 3,48 miliona dolara”**. Optužnica je podignuta posle skoro osam godina istrage koja je započela 2003. godine.

Burna polemika u medijima koja se razvila posle sporazuma između Svetlane Ražnatović i državnog tužilaštva mogla se i očekivati s obzirom da popularna pevačica ima milione obožavalaca, ali i mnogo onih koji je ne vole. Upravo zato je rasprava koja se otvorila obojena činjenicom da oni koji u njoj učestvuju zauzimaju stavove prema tome da li vole pevačicu ili ne.

U polemici dominira pitanje da li ovim sporazumom najpopularnija srpska pevačica „kupuje” slobodu, odnosno da li su domaće javne ličnosti u privilegovanom položaju u slučajevima krivične odgovornosti u odnosu na obične građane?

Stiče se utisak da je šira javnost u Srbiji tek sada spoznala da u srpskom pravnom sistemu postoji institut sporazuma o priznavanju krivice. Saznalo se da je pre sporazuma sa Svetlanom Ražnatović, državno tužilaštvo, od 2006. godine od kako je ovaj institut uveden, napravilo 71 nagodbu sa optuženima za izvršenje krivičnih dela. Među onima koji su se na ovaj način nagodili sa državom ima najviše, za širu javnost, nepoznatih ljudi, ali i onih čija imena su poznata kao što je popularni srpski kompozitor, veoma poznat i cenjen u Evropi **Goran Bregović**. Nedavno je javnost saznala da je sličnu ponudu, takođe zbog optužbe za malverzacije prilikom transfera fudbalera, država tužilaštvo dalo i najvećem srpskom fudbaleru svih vremena **Draganu Džajiću**, ali je on ponudu odbio, jer nije želeo da prihvati krivicu.

Institut sporazuma o priznavanju krivice uveden je u srpsko zakonodavstvo u maju

2006. godine. Sporazum o priznavanju krivice je u pismenoj formi sačinjena saglasnost slobodnih volja državnog tužioca s jedne strane i okrivljenog i njegovog branioca s druge strane. Ovim sporazumom okrivljeni svesno i u potpunosti priznaje krivicu za jedno ili više krivičnih dela za koje je optužen, a državni tužilac pristaje na davanje pojedinih ustupaka okrivljenom koji se odnose na vrstu i visinu krivičnih sankcija ili čak na odustajanje od krivičnog gonjenja za druga krivična dela koja nisu obuhvaćena sporazumom. Sporazum o priznavanju krivice je tekovina "akuzatorskog krivičnog postupka" koji se primenjuje u SAD. Pravni sistem Srbije pripada "kontinentalnom pravnom sistemu" u kome se primenjuje "mešoviti akuzatorsko – inkvizicioni krivični postupak". Naime, pojednostavljeno rečeno, osnovna razlika ova dva sistema se sastoji u tome da u akuzatorsko – inkvizicionom postupku postoji značajna uloga tužioca, ali i sudije sa vrlo značajnim procesnim ovlašćenjima u gonjenju optuženog, dok su u akuzatorskom postupku u glavnim, gotovo izjednačenim ulogama na sudu, tužilac i optuženi, dok je sudija gotovo nepristrasan arbitar. Sudija u akuzatorskom postupku, u sporu dve ravnopravne stranke (tužioca i optuženog), presuđuje koja je stranka u pravu, vršeći ocenu izvedenih dokaza. U akuzatorsko – inkvizicionom postupku sudija ima pravo da po službenoj dužnosti pribavlja dokaze i tako aktivno učestvuje u

postupku. Moderne tendencije u evropskom pravu pokazuju da se sve više prihvata akuzatorski postupak, jer je ovaj sistem pokazao prednosti nad postojećim. Jedna od nesumnjivih prednosti je i institut pregovaranja državnog tužioca sa okrivljenim i njegovim braniocem o priznanju krivice. Institut priznanja krivice, zbog velikog uticaja na efikasnost krivičnog postupka, te smanjenja ogromnih troškova koji nastaju dugim trajanjem krivičnog postupka, sve više se primenjuje.

Nesumnjivo je da "sporazum o priznanju krivice", "nagodba" ili "dogovor optužbe o priznanju krivice" položio praktični ispit i pokazao se mnogo više pozitivnim i prihvatljivijim nego osporavanim.

Sporazum o priznavanju krivice dominira u krivičnopravnom sistemu SAD. U SAD se više od 90 odsto krivičnih postupaka okonča nekom vrstom sporazuma tužioca sa okrivljenima, a tek 10 odsto krivičnih slučajeva se reši u redovnom sudskom postupku. Prema jednom istraživanju, na svake dve sekunde tokom radnog vremena po jedan slučaj se reši na ovaj način. I pored činjenice da postojanje i primena ovog instituta ima izuzetnu dugu tradiciju u SAD, postoje zagovornici i pobornici ovog instituta. Ovaj institut se ne primenjuje samo u SAD. Indija je posle osamostaljenja od strane Ujedinjenog kraljevstva izgradila

sopstveni pravni sistem, ali je ostala u sistemu anglo-saksonskog prava. Sporazum o priznavanju krivice uveden je 2006. godine za sva krivična dela za koja je predviđena zatvorska kazna do 14 godina zatvora, izuzev za krivična dela protiv privrede i žena i dece mlađe od 14 godina. Italija je klasičan primer zemlje koja primenjuje kontinentalno pravo, a koja u svom zakonodastvu ima ovaj institut. Ovaj institut je predviđen za lakša krivična dela. Francuska je zemlja koja je takođe u svoj pravni sistem uvela ovaj institut. Naime, javni tužilac može osumnjičenima koji su izvršili krivična dela za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina da predloži sporazum o priznanju krivice. Kao i u Srbiji, sporazum se podnosi sudu koji ukoliko isti usvoji donosi presudu u skladu sa njim.

Protivnici ovog sporazuma smatraju da država potpisivanjem ovakvih sporazuma oduzima pravo optuženom koje mu garantuju ustavi svih demokratskih zemalja – pravo na slobodno i fer suđenje.

Oni smatraju da država nuđenjem sporazuma “nagovara” optuženog da prizna krivicu, koji to često i čini u strahu od sankcija i tako ga onemogućava da se brani u fer postupku. Protivnici ovakve vrste sporazuma kao razlog navode i činjenicu da on uvodi nejednakost među optužene za istu vrstu krivičnog dela. Naime, optuženi koji se

dogovori sa tužiocem može da dobije i više puta manju kaznu od optuženog koji izabere da ide na suđenje za istu vrstu krivičnog dela. Kao krunski argument, protivnici ove vrste sporazuma navode da se tužiocima daju velika diskreciona ovlašćenja da sami procenjuju nečiju krivicu, kao i vrstu kazne u netransparentnom postupku iako je to posao suda na javnom suđenju. Kao svoj ključni argument protiv ovakvih sporazuma njegovi protivnici navode da se davanjem manjih kazni stimulišu počinioci krivičnih dela da ih počine ponovo, jer nisu kažnjeni adekvatnim kaznama, odnosno, prema njima – nagrađeni su jer su priznali krivicu.

Pristalice ovog sporazuma kažu da okrivljeni sam, svojom slobodnom voljom odlučuje hoće li da ide na suđenje ili ne, pa samim tim niko ne može da kaže da mu se oduzima pravo na slobodno suđenje. Pored toga, oni navode kao argument činjenicu da ovim sporazumom optuženi dobijaju manje kazne nego što bi ih dobili u redovnom postupku kao i da se štede značajna novčana sredstva za suđenja koja mogu da traju i godinama. Pristalice ovog sporazuma navode da se krininal ne suzbija visinom kazne, već izvesnošću osude. Naime, visina kazne ne sprečava počinioce krivičnih dela da ih počine - već uverenost da neće biti osuđeni. Što je sistem efikasniji i što je više počinilaca krivičnih dela osuđeno, manja je mogućnost da će se neko drugi usuditi da počini slično delo, jer će biti svestan da ga očekuje osuda.

Sporazum o priznavanju krivice bitno doprinosi efikasnosti sistema tako da doprinosi smanjenu stope kriminaliteta.

Srpska folk zvezda Svetlana Ražnatović nije prva javna ličnost koja je optužena i koja se nagodila sa državom. Najčuveniji evropski slučaj se desio u Italiji, a akter je bio verovatno najpopularniji i najplaćeniji italijanski sportista, trofejni motociklista **Valentino Rosi (Valentino Rossi)** koji je bio optužen za utaju poreza. Italijanska država je od Rosija optužnicom tražila da plati čak 112 miliona evra, što je bio zbir neplaćenog poreza, kamata i predviđene kazne! Rosi je uspeo da se nagodi sa tužilaštvom i da potpiše sporazum po kome je platio "samo" 35 miliona evra za utajeni porez u razdoblju između 2001. i 2006. godine. Inače, u Italiji se godišnje utaji oko 300 milijardi evra poreza a smatra se da se neprijavlivanjem ili lažnim prikazivanje zarada utaji čak 115 milijardi evra poreza. Pored Rosija, problem sa italijanskom državom zbog utaje poreza imala je i poznata glumica **Ornela Muti (Ornelle Muti)**. Ona je bila optužena da je utajila porez u iznosu većem od dva miliona evra, jer je od 1994. godine kao svoje prebivalište prijavila Kneževinu Monako. Italijanska država je dokazala da je ona sve vreme živela u Italiji, a krunski dokazi su bili činjenica da je u Italiji zapošljavala dadilju, kao i da je svoje račune plaćala kreditnim karticama samo u Italiji, a ne u Monte Karlu. Pored slavne glumice za utaju poreza je

svojevremeno odgovarao i pokojni slavni tenor **Lučano Pavaroti (Luciano Pavarotti)**. Nedavno je bivši kapiten fudbalskog kluba Milan i legenda italijanskog fudbala **Paolo Maldini (Paolo Cesare Maldini)** priveden na saslušanje zbog sumnji da je podmitio službenika u poreskoj službi kako bi došao do poverljivih informacija. Kako navode izvori bliski tužilaštvu, Maldini je potplatio poreskog službenika kako bi izbegao istragu o kompaniji za trgovinu nekretninama koju je otvorio sa svojom suprugom. Ovaj slučaj je šokirao italijansku javnost, jer Maldini nikada nije imao problema sa zakonom, a u Italiji uživa status mega zvezde. Maldini je igrao fudbal 25 godina, osvojio sedam titula u Seriji A, kao i pet titula u evropskim takmičenjima, dok je dres nacionalne reprezentacije nosio 14 godina i rekorder je sa 126 nastupa. Slične probleme sa zakonom je imao i čuveni italijanski skijaš **Alberto Tomba**, a najbolji fudbaler svih vremena **Diego Armando Maradona** duguje čak 36 miliona evra zbog neplaćenog poreza iz vremena kada je branio boje italijanskog fudbalskog kluba Napoli. Italijanska država sumnjiči **Izoldu Kostner (Izolda Kostner)**, dvostruku svetsku prvakinju u skijanju, kao i njenu koleginicu **Deniz Karbon (Denise Karbon)** da su nezakonito otvorile tajne račune u bankama u Švajcarskoj. Bivši vlasnik Renoa u Formuli jedan **Flavio Briatore** je 2010. godine izgubio jahtu zbog nepoštovanja zakona Evropske unije.

Zanimljiv je slučaj jednog od najboljih teniserâ svih vremena **Borisa Bekera (Boris Franz Becker)**. On je optužen da je u periodu između 1991. i 1993. godine izbegao da plati više od 5,2 miliona evra poreza jer je formalno prijavio da je njegovo mesto boravka Monako, iako je zapravo stalno živeo u Minhenu. Nemačko tužilaštvo je zatražilo da bude osuđen na 3,5 godine zatvora, kao i da plati neplaćene poreske obaveze sa kamatama. Nemačko pravosuđe ne poznaje institut sporazuma o priznavanju krivice, ali se to upravo desilo na suđenju Bekeru, na neformalan način. Boris Beker je na početku suđenja priznao da je "**napravio grešku**" i da za to "**mora da snosi posledice**". Nedelju dana pre suđenja on je u državnu kasu uplatio tri miliona evra. Tužilaštvo je potvrdilo da su tom uplatom njegove stare poreske obaveze, bez kamata, plaćene. Odmah potom, sudija je osudio Bekera na uslovnu zatvorsku kaznu od dve godine, kao i da plati novčanu kaznu u visini od 300 hiljada evra i još 200 hiljada evra u humanitarne svrhe. Odmah po objavljivanju presude i Bekera, i tužilaštvo su se odrekli prava žalbe i tako je proces završen. Jasno je da je čitav slučaj završen nagodbom Bekera i tužilaštva, a da je dogovor samo sproveden kroz sud, jer nemačko pravo ne poznaje institut nagodbe.

U svim ovim zemljama sporazumi o priznavanju krivice od strane poznatih ličnosti izazivali su pozitivne i negativne

reakcije. To je i normalno jer su to inače ličnosti koje izazivaju veliku medijsku pažnju, uživaju veliku popularnost i podižu tiraže medijima. Zato i ne treba da čudi što je nagodba srpskih tužilaca sa Svetlanom Ražnatović izazvala tako burnu reakciju u javnosti Srbije. Uostalom, poznato je da svako pojavljivanje Svetlane Ražnatović na naslovnoj strani nekih novina podiže tiraž i do 30 odsto. Nekoliko dana posle objavljivanja vesti da su tužilaštvo i Svetlana Ražnatović postigli sporazum, skoro nezapaženo je prošla vest da se tužilaštvo nagodilo i sa jatacima haškog optuženika **Stojana Župljanina** koji se skrivao u Srbiji do svog hapšenja i izručenja Haškom tribunalu. Posle njegovog hapšenja, otkriveno je da su mu u skrivanju pomagala šestorica saradnika koji su optuženi. Pet od šest optuženih je priznalo krivicu i nagodilo se sa tužilaštvom da dobiju uslovne kazne zatvora, a jedan od njih će nositi ogrlicu za elektronski nadzor. "**Bili smo na sastanku sa tužilaštvom, i s obzirom na ponudu koju smo dobili, društvenu opasnost ovog krivičnog dela, prihvatili smo sporazum**", izjavio je njihov advokat **Ljubo Apro**. "**Tome je doprinela i činjenica da oni nemaju novca za troškove sudskog postupka, kao i njihovo iskreno držanje tokom celog postupka**", rekao je ovaj advokat i možda na najbolji način pokazao šta je suština ovog instituta i zašto se sve češće primenjuje u svetu. Jedan od poznatijih srpskih advokata

Toma Fila je govoreći o nagodbama u pravosuđu, kao i o slučaju Ražnatović, rekao da **“sve više treba da se teži nagodbama, jer nema razloga da država troši novac na suđenja”**. **“Naravno da u nagodbama postoji granica kada su u pitanju droga i ubistva. Ako sud odbije ovu nagodbu, onda se poništava njeno priznanje i počinje suđenje, od kog država nema korist jer će trajati godinama. Nagodba ne znači legalizaciju kriminala, niti je to privilegija bogatih. Svako ko može treba da plati”**, objašnjava Fila.

Sporazum koji je potpisala Svetlana Ražnatović sa srpskim tužilaštvom kao i preko sedamdeset prethodnih sporazuma su u skladu sa zakonom, a tužioci su postupali u skladu sa svojim ovlašćenjima. Nažalost, jedan od problema srpskog društva je činjenica da je dominantno mišljenje da je samo maksimalna kazna zatvora – pravedna kazna. Za to su delimično krivi političari koji svojim neodmerenim izjavama često kritikuju sudije i tužioce kada donose presude koje su blaže od maksimalnih, a pogotovo kada se sudi njihovim protivnicima. Jednostavno rečeno, ako je za neko delo predviđena kazna zatvora od dve do deset godina, znači da je svaka kazna koju odredi sudsko veće u tom rasponu zakonita, a na sudu je da proceni koja je visina primerena, imajući u vidu sve dokaze kao i ostale elemente. Nažalost, u Srbiji se veoma često stvara takva atmosfera, posebno kod

“medijski interesantnih predmeta”, da sudije znaju da će biti prozivani kako od političara, tako i od medija ako kazne koje izreknu budu manje od propisanog maksimuma. Ovakva situacija dovodi do toga da sudije izriču najstrože kazne u strahu da ne budu prozivane, a da potom te presude veoma često budu oborene u žalbenim postupcima pred višim sudovima. Potom slede nova, ponovljena suđenja, što iziskuje nove troškove.

Pored toga, u srpskom društvu nema dovoljno svesti o položaju koje imaju tužioci i sudije. Sudije i tužioci moraju da budu nezavisni i samostalni u svom postupanju i jedino ograničenje koje treba da imaju je ono koje im nameću Ustav i zakoni. Društvo, mediji i političari treba da prihvate takvu ulogu pravosuđa, što znači da se njihove odluke, svidelo se nekome ili ne, ne bi smele osporavati. To naravno ne znači da mediji i društvo ne smeju da komentarišu odluke pravosuđa.

Uloga medija je veoma važna, ali rasprave koje se vode u Srbiji veoma često imaju ostrašćen karakter u kome se oni koji u njima učestvuju svrstavaju na jednu ili drugu stranu, umesto da vode ka otvaranju društvene debate koje mogu da iznedre bolja rešenja.

Ipak, svi bi morali da razumeju da je nezavistan položaj sudija i tužilaca određen Ustavom i zakonima i da društvo mora da ima poverenje u te ljude. Na kraju krajeva, postoji zakonom uređen postupak proveravanja njihovih odluka kroz drugostепенost i kontrolu njihovog rada. Ako Srbija želi da ima efikasno i nezavisno pravosuđe što je inače jedan od najvažnijih uslova u procesu pristupanja Evropskoj uniji, tada mora da sudije i tužioce zaštiti od paušalnih ocena njihovog rada, kampanja kojima su često izloženi i prozivanja od strane političara i medija. Takvo ponašanje će dovesti do porasta poverenja društva u pravosuđe i same institucije. Tek tada bi se u Srbiji mogao desiti slučaj poput prihvatanja odluke Vrhovnog suda SAD od strane demokratskog predsedničkog kandidata **Al Gora (Al Gore)** o prekidu ručnog prebrojavanja glasova u američkoj saveznoj državi Florida na izborima za Predsednik SAD koji su održani u novembru 2000. godine. Ova, po mnogima u SAD sporna odluka, omogućila je da za predsednika SAD bude proglašen republikanski kandidat **Džordž W. Buš (George W. Bush)**. Svestan da odluka možda nije najpravednija, Al Gor je odgovorno prihvatio odluku Vrhovnog suda znajući da time doprinosi stabilnosti američkog društva i demokratije, jer se na kraju krajeva pravosnažna sudska odluka ne osporava. Kako to kaže stara pravna latinska izreka – “Strog je zakon, ali je zakon” (*Dura*

lex sed lex). Tu lekciju mnogi koji zauzimaju značajne funkcije u političkom i društvenom životu još uvek nisu naučili.

Zato javna rasprava o nagodbi tužilaštva i Svetlane Ražnatović na način na koji se vodi neće doprineti ni rešavanju ovog problema, ni stabilnosti pravnog sistema, kao ni srpskog društva u celini. Ona samo pokazuje da je u društvima koja nemaju izgrađeni sistem vrednosti i procedure veoma lako lične interese nametnuti kao opšte. Šta god ko mislio o Svetlani Ražnatović, a činjenica je da njen kontroverzni život izaziva veoma mnogo rasprava, kao i da ima veoma mnogo onih koji je obožavaju, kao i onih koji je ne vole, nagodba koju je napravila sa tužilaštvom je deo pravosudne procedure. To znači da će o sudbini ove nagodbe odlučivati Viši sud 9. maja. Sudije koje o tome budu odlučivale treba ostaviti da na miru, u skladu sa zakonom procene ovu nagodbu i donesu odluku o tome da li je Tužilaštvo bilo u pravu i da li je pravilno procenilo sve elemente slučaja kada je potpisalo ovaj sporazum. U suprotnom, svako će sebi uzeti za pravo da komentariše sudske odluke, da bude nezadovoljan njima i da u tom slučaju traži pravdu u javnosti. A tada o nezavisnosti pravosuđa ne može da bude ni govora.